

Despre sensul și condiția deschiderii Ortodoxiei apologetice și misionare spre lume, din perspectiva lucrării sacramentale a Bisericii și a Sfântului Duh...

Introducere – Premisele gândirii ortodoxe în evaluarea conceptului de globalizare socială

Ortodoxia – stâlpul de lumină al Bisericii răsăritene „ieri, azi și în veci același”...

În esența și conținutul ei, această introducere vrea să fie un comentariu la cuvintele Mântuitorului nostru Iisus Hristos, rostite în fața ucenicilor Săi, cu care își întâmpină moartea și își vestește preamărirea: „*Eu vă spun adevărul: vă este de folos ca să Mă duc Eu. Căci dacă nu Mă voi duce, Mângâietorul nu va veni la voi, iar dacă Mă voi duce Îl voi trimite la voi. Și El, venind, va vădi lumea de păcat și de dreptate și de judecată... Iar când va veni Acela, Duhul Adevărului, vă va călăuzi la tot adevărul; căci nu va vorbi de la Sine, ci câte va auzi va vorbi și cele viitoare vă va vesti*” (Ioan 16, 7 – 8; 13 – 14). Acestea sunt și cuvintele Domnului nostru Iisus Hristos, care ne îndeamnă să întâmpinăm intrarea noastră, a creștinilor de astăzi, într-o „societate a globalizării”. Pășind spre moarte, Mântuitorul nostru Iisus Hristos se duce spre biruință și către victorie, „cu moartea pre moarte călcând”. Moartea și Învierea Domnului nostru Iisus Hristos vor fi urmate, așadar, de Pogorârea Sfântului Duh peste ucenici, pentru ca întreaga lor ființă să fie cuprinsă de Adevăr: „*Iar Eu îl voi trimite vouă de la Tatăl, duhul Adevărului, care de la Tatăl porcede, Acela va mărturisi despre Mine*” (Ioan 15, 26). Mai presus de toate, în aceste texte se evidențiază cuvântul „adevăr” fiindcă Adevărul a devenit moment crucial eveniment fundamental în istoria mântuirii, descoperindu-se, în mod definitiv în Iisus Hristos, cuvântul întrupat. Umblând pe pământ, Fiul lui Dumnezeu a căutat locul în care să așeze „piatra din capul unghiului” și l-a găsit, nu în altă parte, ci în adâncul ființei Apostolilor Săi, peste care pogoară Sfântul Duh în ziua Cincizecimii sau a Rusaliilor. Mai tare decât orice piatră sau granit este Adevărul, fiind piatra pe care nu o poate roade dintele timpului sau maseaua vremii, căci pe ea Iisus Hristos și-a zidit Biserica – Cetatea stătătoare pe care „*nici porțile iadului nu vor birui*” (Cf. Matei 16, 18).

Întemeiată fiind pe credința Sfinților Apostoli, martori oculari ai Învierii Domnului nostru Iisus Hristos, Biserica rămâne pentru totdeauna apostolică, propovăduirea, mărturia și mărturisirea lucrării și activității lui Iisus Hristos pe pământ: „*Iată Eu sunt cu voi, în toate zilele, până la sfârșitul veacurilor*” (Matei 28, 20). Pe această stâncă a Adevărului Bisericii ne-a zidit și pe noi, întru Ortodoxie, Sfântul Apostol Andrei. De aceea, „stâncă” este și credința noastră, „Legea strămoșească”, în sensul în care Adevărul ei îl cuprinde pe Iisus Hristos: „*Eu sunt Adevărul, Calea și Viața*”, ne-a spus Mântuitorul nostru Iisus Hristos (Ioan 14, 6). Prin urmare, pe de-o parte, adevărul credinței noastre este piatră, este stânca existenței și rezistenței noastre omenești, este loialitatea și fidelitatea Dumnezeului Celui Viu, pe care omul se poate sprijini cu toată încrederea și nădejdea, dar, pe de altă parte, este și „ca un semn care va stârni împotriviri”

(Luca 2, 34). Este tocmai ceea ce urmează în istorie a săvârși Sfântul Duh, îndrumând și călăuzind omenirea spre „tot adevărul”, dar și „*va vădi lumea de păcat și de dreptate și de judecată*”.

Departate de a ne închipui că aceste cuvinte ale Domnului Iisus Hristos, cu care ne inaugurăm lucrarea prezentă, ar putea fi surpate prin tâlcuiri și interpretări eronate; dimpotrivă, cuvintele Dumnezeului dobândesc o nouă strălucire în urma eventualei contestări a sensului lor autentic, cu obligația și angajamentul revenirii la înțelegerea lor ortodoxă. Aceste cuvinte sunt izvoare din care țâșnește adevărul și viața, nu provenind de la oameni ci de la Dumnezeu. Credincioșii noștri nu sunt chemați să le utilizeze, cunoscându-le din exterior, ci să le primească, cuminecându-se și împărtășindu-se” cu ele. De asemenea, ei nu sunt chemați să le folosească în sensul în care ar întreprinde cu ele un contraatac, ceea ce ar însemna o acțiune creatoare de conflict. Într-o perspectivă autentic ortodoxă, recurgerea noastră la adevăr nu poate fi decât o lucrare ce se opune conflictului de idei, relevând în schimb evidența; deci nu contraatac, ci ceva ce se opune atacului însuși. Timpul și vremea noastră este o epocă ce deschide noi căi de ieșire în evidență a multelor și variatelor atitudini, inițiative, activități și acțiuni ce contravin adevărului învederat și confirmat de Duhul Sfânt, tocmai pentru că izvorăsc de pe pământ și numai de pe pământ. În ceea ce privește adevărul, principala lui contrafacere nu este numai relativismul sau erezia, ci de-a dreptul păcatul. De fapt, păcatul este agentul care se înfiripă în relativism, anarhie, haos, hazard și nihilism ca o tumoare malignă ce apare și se dezvoltă în istorie, generează o criză internă, care atinge resorturile intime ale vieții oamenilor, persoane singulare, solitare, familii și popoare. Fiind vorba despre popoarele creștine, această rană de moarte le pune la încercare toate structurile lor de obște, tot ce aparține etnogenezei lor. (Cf. Pr. Prof. Univ. dr. Ilie Moldovan). Este boala ce-și înfige rădăcinile până în adâncurile și profunzimile tainice ale ființei lor, acolo unde adevărul suprem, provocat și generat de Duhul lui Dumnezeu, menține încă aproape vie comuniunea dintre fiii aceluiși neam. (Cf. Pr. Prof. Univ. Dr. Ilie Moldovan). Oare acest fenomen să se numească globalizare? Este drept, termenii ce definesc globalizarea încă nu sunt foarte bine conturați și lămuriiți. Se reduce oare acest fenomen doar la un aspect economic, bine știind că, la acest nivel, globalizarea prezintă în zilele noastre o evoluție impetuoasă? Nu se dezvoltă și extinde oare același agent virulent și la alte compartimente ale vieții sociale, precum sunt cel politic, cultural și religios? Sigur este, pentru că originea lui este de ordin moral și se descoperă mai mult ca o consecință a unei lucrări care atinge un strat din profunzimea existenței umane, constituindu-se într-o rădăcină a acesteia. Oricum, avem de a face cu un fenomen încadrat și integrat în ritmul istoriei și, ca atare, chiar în confruntare nu se poate sustrage planului providenței divine și a proniei dumnezeiești. Preocuparea noastră de acum pentru globalizare privește tocmai acest plan divin, iar recurgerea pe care o facem la cuvintele Domnului nostru Iisus Hristos atârână și depind de promisiunea și făgăduința trimiterii Sfântului Duh, care, venind în lume, „*cele viitoare vă va vesti*” (Ioan 16, 14).

Despre semnificațiile lumii din perspectiva prezenței Sfântului Duh în Biserică și în creație

Conceptul de „lume” are în Sfânta Scriptură mai multe înțelesuri, nuanțe și semnificații. Cel dintâi la care ne referim este cel religios pozitiv. *Oikumena* este lumea

întreagă, toată umanitatea, întrucât este creația lui Dumnezeu și Lui îi aparține în totalitate (Cf. Psalmii 49, 12; 23, 1; 32, 8; Isaia 10, 14). „*Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică*” (Ioan 3, 16). Cu aceeași semnificație pozitivă este lumea și umanitatea în care „în Duhul Sfânt” se realizează prima creație, răscumpărarea, a doua creație, parusia; Dumnezeu în Treime fiind Creatorul și Domnul oikumenei (Cf. Tesaloniceni 14, 26; Luca 21, 26; Apocalipsa 3, 10; 12, 9; Faptele Apostolilor 17, 31). La Evrei 2, 5 oikumena este supusă direct iconomieii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, fiind oikumena vieții mesianice, care începe cu Iisus Hristos și este deplin condiționată de El. Dacă luăm aminte la acest aspect pozitiv al lumii, constatăm că prin globalizare ea ar corespunde unei adânci și profunde aspirații a firii umane, rânduită ca atare de Dumnezeu însuși încă de la prima creație și într-un fel chiar deplină și desăvârșită „în Duhul sfânt” prin iconomia dumnezeiască. Dar cu această apreciere încă nu am spus tot. Se transmit și alte sensuri prin același concept. De cele mai multe ori, împreună cu conotațiile pozitive ale acestui termen, se găsesc în antiteză cele negative. În acest fel, aici, în această lume, și pe acest pământ, a întemeiat Iisus Hristos Împărăția lui Dumnezeu, actuală și actualizată (Cf. Matei 6, 10), care vine fără să fie văzută și este înăuntrul omului, în inimi (Cf. Luca, 17, 20 – 21), însă tot aici, din cauza „stăpânului acestei lumi” – a satanei, lumea aceasta nu L-a primit și nu L-a cunoscut pe Iisus Hristos Mântuitorul (Cf. Ioan 1, 10; 11, 12 – 14; 17, 6 – 9), ci L-a răstignit. De asemenea, dacă se spune despre ucenicii Domnului Iisus Hristos că, deși sunt „în lume” nu sunt „din lume”, înseamnă că mai există și o altă lume, unde ei își au inimile, gândurile și sentimentele – în cer, la Tatăl (Cf. Ioan 1, 29). Să revenim, întrebându-ne: este identică globalizarea cu această lume a păcatului? Nu ne inspiră această din urmă conotație consecințele unei civilizații a morții? Ce constatăm, de fapt, că se află în afara luminii și a adevărului, a dreptății și a iubirii, într-un univers depersonalizat și stăpânit de tehnică, altceva decât păcatul și disperarea, răul și ura, îngâmfarea și spaima? Nici de data aceasta nu ne putem pronunța categoric, sprijinindu-ne doar pe datele rațiunii noastre. Recursul nostru la adevărul suprem devine indiscutabil, fiindcă pe acesta nu-l aflăm decât dacă ne este conferit de Dumnezeu Cel Sfânt în Biserică.

Adevărul se află în Biserică, locuiește și sălășluiește în Ea, nu fără un temei de ordin duhovnicesc, ci tocmai pentru că Biserica este „Trupul” tainic al Domnului nostru Iisus Hristos. La această constatare ne conduc spusele Sfântului Apostol Pavel, care afirmă în mod hotărât: „*Sângele lui Hristos, care, prin Duhul cel veșnic, S-a adus lui Dumnezeu pe Sine, jertfa fără de prihană, va curăța cugetul vostru de faptele moarte, ca să slujiți Dumnezeului Celui viu*” (Evrei 9, 14). Ori, cunoașterea Adevărului, preț de sânge din sângele Domnului nostru Iisus Hristos vărsat pe Crucea răstignirii, este slujire adusă lui Dumnezeu și prin ea, creștinul introdus în eonul învierii dobândește înțelegerea tainelor cele mari ale mântuirii. Între cuget și adevăr, ca un zid despărțitor, se află păcatul lumii. Este vorba despre cunoașterea ce presupune „moartea păcatului” și care nu a putut fi înfăptuită decât de către Mântuitorul nostru Iisus Hristos „*ca să ne aducă pe noi la Dumnezeu, omorât cu trupul, dar viu făcut cu duhul*” (I Petru 3, 18). Este limpede, Iisus Hristos – Omul moare în virtutea unei legi naturale, dar învie prin „*puterea lui Dumnezeu*” (II Corinteni 13, 14). Puterea care L-a ridicat pe domnul nostru Iisus Hristos din mormânt este aceea care face să circule răscumpărător prin mădularele Trupului tainic al Domnului Iisus Hristos, adică în Biserică, fiind și aceea care menține pentru totdeauna

unirea și unitatea dintre Cap (Iisus Hristos) și Trup (poporul lui Dumnezeu). Astfel, între Iisus Hristos cel răstignit și înviat și între credincioșii din Biserică se stabilește o legătură vitală, un contrast direct, prin care viața Domnului nostru Iisus Hristos se revarsă în viața lor și o înnoiește, o umple de puterea Sfântului Duh și o transfigurează. Este de la sine înțeles că prin această surpare a păcatului, mintea credinciosului se umple de „mintea lui Iisus Hristos”, potrivit îndemnului paulin: „*să vă înnoiți în duhul minții voastre și să vă îmbrăcați în omul cel nou, cel după Dumnezeu, zidit întru dreptate și în sfințenia adevărului*” (Efeseni 4, 23 – 24). Într-un fel impresionant de frumos, un autor din secolul al III – lea se exprimă, subliniind același raport dintre sângele lui Iisus Hristos și cunoașterea adevărului, scriind în acest fel: „Prin sângele care s-a scurs din coasta Domnului nostru Iisus Hristos noi am primit pe sfântul Duh, căci sângele și Duhul s-au asociat, ca prin sângele care ara al naturii noastre să primim pe duhul care ne era străin”. Pentru ca o cunoștință să fie mai presus de orice păcat, se cuvine așadar ca ea să izvorască dintr-o sursă dumnezeiască. Ce importanță deosebită capătă în vremea noastră tocmai acest principiu al vieții morale! (Cf. Pr. Prof. Univ. Dr. Ilie Moldovan). Căci în afara unei distincții dintre a fi pur și simplu și *a fi bine*, descoperindu-se în acest „bine” darul însuși a lui Dumnezeu, pe care numai o cunoaștere „*în Duh și adevăr*” o introduce pe deplin în penitența și pocăința umană, valorile vieții se destramă, iar dinamica discernământului își pierde steaua polară. Este posibil oare ca părăsirea ordinii divine din lume, de peste tot să nu evolueze în anarhie, iar omul să nu ajungă relativist și mai apoi nihilist, de vreme ce nu primește nici o valoare absolută? De fapt, atunci când din cauza implicării păcatului în evaluarea universului ce ne înconjoară, din punct de vedere cosmic și spiritual, social și cultural, nu este decât cantitativă, da, atunci toate calitățile lucrurilor sunt abordate dintr-o perspectivă utilitaristă, trecând dincolo de bine și de rău și instaurând supremația materiei în lume. În sensul acesta, revine întrebarea: este identică globalizarea cu această stare de fapt? Mai rămâne totuși să introducem în discuție și alte aspecte ale vieții contemporane, percepută, abordată și privită din perspectiva gândirii, tradiției și spiritualității ortodoxe.

Biserica și creația în lumina „Pogorării Sfântului Duh” în lume

În ziua Cincizecimii sau a Rusaliilor, Sfântul Duh pogoară în foișorul din Ierusalim, în chipul limbilor de foc, pentru a fi prezent în lume într-un mod deosebit de felul prezenței și lucrării Sale pretutindeni în creație. Sionul devine „Noul Ierusalim”, alianța definitivă a lui Dumnezeu cu credincioșii Săi, sfânta Biserică, locul în care Dumnezeu este de față cu adevărat și sălășluiește cu credincioșii Săi în istorie. Rusaliile sunt Paștile cele de foc care fac să se schimbe la față făptura. Este sărbătoarea și praznicul ce descoperă în sine sensul profund al iconomiei dumnezeiești, împărtășirea omenirii credincioase de Duhul lui Dumnezeu, întreaga fire creată dobândește un reflex de veșnicie, existența însăși fiind atinsă de un invizibil har divin. Sublimă în măreția ei, această zi este privescerea existenței restabilită în paradisul cel dintâi, temeiul și nădejdea unirii credincioșilor într-o singură și mare familie a lui Dumnezeu. Nu ar putea fi această imagine înveșmântată în frumusețe cerească idealul unei societăți ce tinde spre globalizare? Nimeni nu ar putea spune că în înțelesul acesta omenirii nu i s-ar oferi o șansă. Rămâne însă îndeplinirea unei condiții absolute: lumea însăși într-adevăr să tindă a deveni *Biserică*.

Vorbind în sensul genericului materialului de față și anume al deschiderii

Ortodoxiei spre lume, constatăm mai întâi că, din viața omenirii de astăzi, nu a dispărut orice năzuință și aspirație de înfăptuire a dreptății pe pământ. Fapt este că o binecuvântare cerească însoțește aspirațiile profund umane de întrajutorare, de înțelegere, îngăduință și bunăvoință dintre persoanele și popoarele ce trăiesc împreună. Este adevărat și aceea că, de aici nu rezultă că Biserica s-a identifica sau confunda cu lumea, dar nici aceea că s-a îndepărta de lume, închizându-se în sine. Afirmarea unei responsabilități majore a Bisericii față de lume rezultă dintr-o unitate a ei cu creația, care nu exclude nici deosebirea dintre *Ecclesia* și *Oikumena*. Sfântul Duh își descoperă puterea lui edificatoare și sfințitoare pe pământ în numele Mântuitorului nostru Iisus Hristos, în numele întrupării lui efective, precum și a Învierii lui reale. De aceea, înaintarea în istorie a întregii lumi spre o țintă finală, prin dezvoltare și înnoire continuă, vine de la Sfântul Duh prin *Biserică*, adică printr-o comunitate distinctă și deosebită sau diferită, rânduită de Dumnezeu să ne cuprindă în ea pe toți. Umanitatea lui Iisus Hristos este mai întâi de toate umanitatea răscumpărată, sfințită și desăvârșită de Duhul Sfânt, însă în această ipostază a ei, constituind Biserica, ea nu poate fi nici identificată sau confundată cu umanitatea, în general, și nici deosebită de ea.

Ecclesia este pomul vieții în mijlocul lumii (Cf. Apocalipsa 22, 1 – 2). Depinzând în întregime de lucrarea Duhului, *Biserica* aparține tuturor oamenilor și tuturor veacurilor. Ea nu se închide nici chiar în circuitul lucrării sale sacramentale imediate, ci cuprinde creația, universul uman și cosmic, în manifestarea însăși a tainei lui Iisus Hristos, fără să aibă loc vreo contopire sau disociație între natural și supranatural. „După cum voia lui Dumnezeu este o înfăptuire și ea se numește lume, zice Sfântul Clement din Alexandria, tot la fel intenția Sa este mântuirea oamenilor și ea se numește *Biserică*” Așadar, potrivit abordării și viziunii sau perspectivei ortodoxe, Biserica nu are un caracter cosmocentric, deoarece ea se definește în funcție de categoriile transcendente ale „altei lumi”. De aceea, nici menirea Bisericii nu este să organizeze lumea actuală, ci menirea ei este să descopere acestei lumi dimensiunea ei sofianică, ecumenică; cu alte cuvinte, să fie cu adevărat o Biserică slujitoare, cum adesea s-a spus, în sensul de a avea o deschidere autentică față de „ea”.

În aceeași ordine de idei, se cuvine să relevăm faptul că prezența și lucrarea sfântului Duh în creație este o temă cu o însemnătate și importanță deosebită în înțelegerea felului în care Biserica Ortodoxă se implică cu răspundere, seriozitate și responsabilitate în îndrumarea și orientarea lumii de astăzi, (post)moderne și contemporane, respectiv a unei societăți ce tinde către globalizare. Este vorba despre o implicare ce are un resort teologic, privind prezența Sfântului Duh în existență, peste tot, prezență ce reprezintă însăși viața făpturii, harul ei natural și universal, care este tocmai acea putere despre care zice Psalmistul David: „*Trimite-vei Duhul Tău și se vor zidi și vei înnoi fața pământului*” (Psalmi 103, 31). În originalitatea sa creată, lumea este extra-divină, însă natura ei se definește prin nevoia ce o are de Dumnezeu: „*Căci întorcându-ți Tu fața Ta toate se vor tulbura...*” (Psalmi 103, 30). Este vorba despre o lipsă neîncetat și neconținut împlinită prin prezența în ea a lucrărilor, harismelor și energiilor Duhului Sfânt. Numai în sensul întemeierii și al susținerii ei „în Duhul”, lumea este dumnezeiască, fără să se confunde cu Dumnezeu însuși: „*Prin Sfântul Duh este începătura vieții și cinstea, că pe toate cele zidite, ca un Dumnezeu ce este le întărește și împreună le păzește cu Tatăl și cu Fiul*” (Antifon 2, glas 2, la Utrenie). Nu este oare demn de remarcat pentru tema noastră, referitoare tot la globalizare, adevărul că universul este capodopera unei

puteri creatoare și plinitoare divine? Armonia unitară a lui exprimă, în forme finite, (de) limitate, infinita gândire plină de dragoste a lui Dumnezeu. Frumusețea lumii este lucrarea Sfântului Duh, Duhul Frumuseții iar frumusețea lumii în sine, după cum se exprimă un vestit teolog, este bucuria „existenței” Sfântului Duh în alcătuirea minunată a cosmosului, „izvorul și apa vie” după cum i se zice în Apocalipsă (22, 1). Fiind prezent în mod activ într-un mod inefabil, în prezența lui harică își află fiecare făptură răsunetul și răsufierea, împlinirea și viața. Prin Sfântul Duh, frumusețea ce împodobește lumea este, încă de la creație, un chip prealabil al Împărăției lui Dumnezeu. Ar urma ca în contextul acestor minunate idei ale gândirii ortodoxe să facem o referire la tema globalizării de care ne ocupăm acum, în nici un caz la ceea ce se înțelege astăzi prin globalitate, ci numai la universalitate, dacă și aceasta ar putea dobândi un înțeles de ecumenicitate.

Recunoașterea lucrării efective a Duhului sfânt în creație este tot una cu recunoașterea harului natural universal. Tot la fel putem spune că a vedea razele luminii cerești strălucind deasupra cosmosului întreg înseamnă a pune în paralelă directă Paradisul cel dintâi, ce are în mijlocul lui pomul vieții, cu viitoarea cetate a lui Dumnezeu pe pământul transfigurat, cu același pom al vieții în ea. Sfântul Maxim Mărturisitorul, într-un comentariu la evenimentul Schimbării la Față, scrie: *„Iar prin veșmintele albe au cunoscut (ucenicii) deodată și în chip vrednic de Dumnezeu măreția operei lui Dumnezeu în făpturi, proporțional cu rațiunile după care au fost făcute”* (Sfântul Maxim Mărturisitorul – Ambigua).

Toate aceste adevăruri de credință, care alcătuiesc laolaltă o viziune ortodoxă a lumii, sunt îndreptățite să aibă un cuvânt hotărâtor și decisiv în marea problemă a unirii și unității creștinilor, nu mai puțin însă în eventualitatea intrării Bisericii Ortodoxe într-o societate „globalizată”. O teologie care ține seama de caracterul sofianic al creației, de frumusețea care nu umbrește lumea văzută, ci o luminează, implicit ține cont și seama de o prezență care poate aduna și convoca pe toți creștinii în unul și același adevăr, după cum poate oferi o soluție viabilă și eficientă în cazul crizei, iscate și provocate de repercursiunile și consecințele negative ale globalizării în teologie...

Despre modul teandric și universalitatea chemării ortodoxe

Sensul și finalitatea existenței umane sunt hristocentrice, adică viața trebuie trăită în perspectiva învierii și îndumnezeirii. De la Învierea Domnului nostru Iisus Hristos la Cincizecime, Împărăția lui Dumnezeu este prilej, șansă și potențialitate, la îndemâna fiecărui om, actualizarea ei făcându-se pe coordonata teandrismului, după cum îl percepe și îl abordează Ortodoxia. Modul divino-uman de existență, făcut posibil prin Întruparea lui Iisus Hristos, care suprimă și suspendă toate distanțele dintre dumnezeiesc și omenesc, este viața trăită ca dar al lui Dumnezeu, în care toate acțiunile, faptele, trăirile, sentimentele, se raportează la singurul criteriu real, adevărat: persoana divino-umană a Mântuitorului. „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața. Nimeni nu vine la Tatăl Meu decât prin Mine” (Ioan 14, 6). Pe această afirmație, pe acest adevăr se fundamentează întreaga viață a Bisericii, trăită de fiecare credincios în parte, membru al acesteia, ca viață în Iisus Hristos, în care lumea se lucrează, se gândește, se frământă, se iubește așa cum Dumnezeu o gândește, o lucrează și o iubește.

În modul teandric de existență, viața cu toate detaliile și amănuntele ei este integrată metabolismului divino-uman al Persoanei și lucrării lui Iisus Hristos. Omul

participă la rezidirea lumii și a sa, în toate aspectele vieții sale religios-morale fiind prezente două realități, două voințe și două naturi – cea dumnezeiască și cea omenească – ce se asociază și conlucrează, edificând omul. Dumnezeu rezidește astfel omul și lumea nu doar din afara, ci mai cu seamă din interiorul lor. Viața în Hristos este Viața prin excelență. În cadrul ei planurile de existență nu se separă ci se întrepătrund, se intersectează. Cunoașterea morală, la care omul poate ajunge printr-o experiență eclezială proprie, personală, prin integrarea sa liturgică, este cea care va da măsura acestei vieți autentice, în care toate aspectele se subordonează scopului hristocentric al realizării împărăției lăuntrice. În acest fel, nu mai vorbim de viață biologică, viață psiho-somatică, viață de familie, viață profesională, viață socială, viață culturală etc., ci vorbim de aspectele mai sus pomenite doar ca laturi normale și valorizate corespunzător ale vieții integrale, trăite pe coordonata teandristului. În acest context, viața religios-morală nu va fi asimilată „mersului la Biserică” duminică și în sărbători, ori milosteniei practicate la poarta acesteia, cum, din nefericire, se întâmplă tot mai des în denaturările și degenerările comportamentale, formalist-pietiste ale înțelegerii actuale a credinței, ci trăirea religios-morală se va manifesta și sub forma de mai sus, însă ca rezultat firesc al transformării interioare hristocentrice. Modul existențial teandric este singurul în măsură să ridice omul din căderea din starea de „har peste har” în care l-a așezat Iisus Hristos. Căderea în păcat, după primirea Sfântului Botez este la fel de profund ontologică, ca și căderea lui Adam, iar ridicarea din păcat nu se poate face decât tot cu harul lui Dumnezeu, primit în chip liturgico-sacramental, prin Sfintele Taine. Iar primirea Sfintelor Taine este condiționată numai de prezența activă, cu toată ființa, la momentul și locul săvârșirii acestora, adică de faptul de a supune voința noastră Voinței lui Dumnezeu și de a-L accepta ca Părinte Atotputernic și Atotbun, căruia să-i încredințăm în totalitate și întregime viața noastră. Doar în spațiul liturgic al Sfintelor Taine, fundamentată pe darurile acestora, viața morală este restauratoare, salvându-ne din tragismul păcatului, bolii și a morții.

În perspectiva ortodoxă, viața morală la nivelul comunității înseamnă morala Bisericii, prin comunitate înțelegându-se adunarea euharistică. Formându-se în jurul Sfântului Potir, Biserica devine comunitatea divino-umană a celor care primind Sfânta Împărtășanie trăiesc experiența sensibilă a mântuirii, viețuind la modul prezent în Împărăție. Dinamica pocăință-euharistică, în care pocăința face experiența smereniei prin recunoașterea stării căzute și decăzute, iar euharistia transfigurează existența omului, reaşezându-l în starea de preot și împărat al lumii, care o liturghisește pe aceasta aducându-l lui Dumnezeu împreună cu toată viața sa, face ca omul să trăiască o desăvârșire morală dinamică, cu atât mai mult cu cât dinamica euharistică este mai accelerată. Astfel, desăvârșirea morală devine rod al Euharistiei, morala comunitară eclezială fiind o morală euharistică. Trăind în această morală, omul își va percepe toate aspectele particulare și individuale ale existenței ca profesiune, familie, tehnologie, cultură, necesități materiale și biologice, ca fiind situate în relația sa euharistică cu Dumnezeu. Astfel, în Euharistia eclezială, bisericască, omul, lumea și istoria își găsesc adevărata lor identitate, descoperindu-se a fi în natura lor intimă, „logos² al lui Dumnezeu, dar și loc al Împărăției Binecuvântate a Sfintei Treimi. În acest mod oamenii pot sesiza și întrebuița euharistic lumea, creând prin dimensiunea cosmologică a moralei (euharistice) Eclesiale, un mod de coexistență socială, un mod de „întrebuițare-raportare” la valorile materiale ale lumii, o civilizație ca atitudine universală de viață, în care pot să-și găsească expresie în mod egal un domeniu sau altul, geopolitic, tehnoeconomic, social, etc.

Numai în acest context globalizarea poate să refacă o unitate de expresie și numai în această perspectivă poate avea valoare spre sensul final al existenței umane. Chemarea ortodoxă de astăzi este chemarea lui Iisus Hristos, și prin aceasta este universală. În vechime Biserica nu cunoștea termeni ca „intercomuniune” și „ospitalitate euharistică”, propagați și promovați de ecumenismul actual, ea cunoștea doar cuminecarea, euharistia sau respingerea ei. În gândirea creștină primară, dacă un membru al unei biserici locale împărtășea euharistia unei alte biserici locale, de pildă, cu prilejul unei călătorii, el atesta în acest fel că recunoaște această Biserică, ca fiind identică cu a sa, și deci și cu Biserica universală. De aceea, chemarea și convocarea ortodoxă de azi, aceeași ca întotdeauna, este universală, vizând unitatea euharistică primară. Rugăciunea Domnului Iisus Hristos „ca toți să fie una după cum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine” (Ioan 17, 21) este interpretată de către Sfântul Chiril al Alexandriei tocmai ca această unitate euharistică. După cum Iisus Hristos nu poate fi împărțit la modul real („Cel ce se împarte și nu se desparte”), împărtășirea cu El ne aduce în unitatea Trupului Ecclesial. Soluția adevăratei unități, a adevăratei „globalizări” a existenței umane este unirea persoanelor în Trupul Bisericii, dar cu păstrarea specificului fiecărei existențe, fie ele de neam, familie ori personal. Nici separație individualistă, nici dictatură tehnico-economică sau de altă natură, chemarea ortodoxă afirmă și susține posibilitatea unității doar în iubirea lui Iisus Hristos, după modelul intratrinitar. Și cum iubirea exclude orice condiționare, atunci când iubești nu cauți defecte, nu impui comportamente și atitudini, ci îl iubești pe celălalt așa cum este el, cu toate particularitățile lui, tot așa, unirea în iubirea lui Iisus Hristos, printr-o morală euharistică în Dumnezeu, fapt ce nu se poate realiza decât primindu-ne unii pe alții ca neamuri, cu particularitățile etnice, spirituale și culturale ale fiecăruia. „Primiți-vă unii pe alții, după cum și Iisus Hristos v-a primit pe voi, spre slava lui Dumnezeu” (Romani 15, 7). Acceptarea celui alt ca popor, neam, limbă și cultură este astfel poruncă dumnezeiască. Anularea granițelor și diferențelor de orice natură, nu a fost Voia lui Dumnezeu niciodată, și nici nu va fi vreodată, existența omenirii ipostaziată în neamuri, fiind bineplăcută lui Dumnezeu și voită până la sfârșit. Cartea Apocalipsei mărturisește despre existența în veci a neamurilor, în Noul Ierusalim – cetatea sfântă în care acestea vor umbla în lumina dumnezeiască și vor aduce în ea slava și cinstea lor (Apocalipsa 21, 24 – 26), împărtășindu-se din roadele pomului vieții, spre „tămăduirea lor” (Apocalipsa 22, 2).

Despre Euharistie, Biserică și misiune în lumea globală

„Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și toate acestea (celelalte lucruri) se vor adăuga vouă” (Matei 6, 33). Iisus Hristos a lăsat în această frază esența viețuirii, paradigma existențială care poate aduce atât viața veșnică, cât și plinătatea vieții în trup. Căutarea Împărăției, cererea stăruitoare a ei de la Tatăl („Vie Împărăția Ta”), trebuie să constituie pentru om centralitatea vieții, tradusă prin căutarea și cererea venirii Sfântului Duh. Împărăția, cerul nou și pământul nou, sunt cerul și pământul înnoite întru Hristos, pătrunse de harul Duhului Sfânt, care este viață pură, eliberată de moarte. „Vie Împărăția Ta” înseamnă a pregăti, a anticipa întoarcerea Lui Iisus Hristos. Însă această a doua Venire este prezentă în chip tainic în fiecare Euharistie, orice om putând să guste anticipat din plinătatea ei, în Sfânta Împărtășanie.

În Împărăția Sfântului Duh, poruncile lui Iisus Hristos, ce se reduc de fapt, la una singură, iubirea față de Dumnezeu, față de semenii și față de sine însuși, apr drept căi ale responsabilității și ale comuniunii. Revoluția Împărăției constă în aceea că nimic nu este superior persoanei și comuniunii persoanei. Dreptate, adevăr, frumusețe, încetează de a mai fi legi, pentru a deveni energii vitale, participare a noastră, prin umanitatea lui Iisus Hristos, la energiile divine corespunzătoare. Cărarea ce duce la Împărăție este viața teandrică, practicarea virtuții iubirii cu intensitate crescândă. În societatea omenească Domnul Iisus Hristos l-a bătut și l-a învins pe vrășmaș și potrivnic cu iubirea de oameni, oricât îl lovea acesta cu ispita durerii și a umilirii, de aceea rămânerea pe cărarea Împărăției înseamnă rămânerea în iubire. Biruința lui Iisus Hristos prin omul în care se ținea ascuns, a făcut reabilitarea firii omenești, punând-o pe cărarea către Împărăția lui Dumnezeu, pe care a deschis-o, vestind învierea și dăruind mântuirea. Cărarea Împărăției este cărarea moralei eclesiale, euharistice, care îl păstrează pe om în postura și ipostaza de „rege, preot și profet”. Unificându-se pe sine și lumea, omul primește în euharistie posibilitatea de a umple golul existențial dintre creat și necreat, posibilitatea de a-și exercita vocația de sacerdot al creației, spiritualizând-o. Preoția universală este redată omului în Iisus Hristos, acesta având nu doar posibilitatea dar și obligația și datorica, abordată și înțeleasă ca destin, chemare acceptată, vocație de a liturghisi în același timp existența sa și existența lumii create. Omul are nevoie de lume pentru a trăi, a crește și a se dezvolta din punct de vedere spiritual, dar și lumea are nevoie de om și așteaptă să fie oferită de acesta lui Dumnezeu.

Prin urmare, spațiul eclesial, Biserica lui Iisus Hristos devine locul duhovnicesc în care omul deprinde obișnuința vieții euharistice ca mod existențial, devenind preot și împărat prin Sfânta Liturghie, descoperind lumea transfigurată în Iisus Hristos și conlucrând, de aici înainte, la prefacerea ei definitivă. Doar în acest sens, libertatea existenței sub orice formă de organizare exterioară, devine reală. Fie că este vorba de enclava autonomă, de stat național, de federație multistatală, ori de lume în globalitatea ei iminentă, modul euharistic de percepere, asumare și trăire a lumii și vieții, concretizat în modul teandric, fundamentat din punct de vedere liturgic - eclesial, este singurul care situează omul, ca persoană și comuniune de persoane, în afara oricăror condiționări istorice, politice, economice, sociale sau de orice altă natură. Tratată și privită în această perspectivă, globalizarea nu este decât o altă etapă istorică, poate mai constrângătoare și mai determinantă decât altele, însă dacă în cunoașterea lumii și universului, în asumarea cu seriozitate și maximă responsabilitate a transformării acestora, omul își „lucrează” partea sa, el nu va avea de făcut altceva decât să trăiască plenar și deplin marea Euharistie cosmică: „*Ale Tale dintru ale Tale, Ție îți aducem de toate și pentru toate*”.

În înțelegerea și asumarea acestui mod de a privi lucrurile, Biserica Ortodoxă – ca instituție divino-umană, are o misiune cu totul specială și deosebită, atât față de celelalte biserici cât și față de alte instituții ori centre religioase, dar în mod aparte față de mijloacele sale proprii de acțiune concretă, pe care le-a folosit în trecut. Chiar dacă scopul ei rămâne același, conducerea credincioșilor spre mântuirea prin Domnul și Dumnezeu nostru Iisus Hristos, este necesar ca mijloacele și metodele de activitate misionară să sufere anumite schimbări și modificări. Pe de o parte, acestea trebuie să redobândească forța misionară autentică și specifică ortodoxiei, forța ce vine din duhul Tradiției sale, renunțându-se la o anume prezență, mărturie convențională și oficializată, la care a fost adusă forțat Biserica sub anii de „aur” ai secularizării, începute sub domnitorul Alexandru

Ioan Cuza și terminată de regimurile comuniste, prin statutul de religie majoritară, „de stat”. Iar pe de altă parte, aceste mijloace, metode misionare și de dialog trebuie adecvate realităților socio-umane ale mileniului al III – lea creștin.

Drept urmare, există voci autorizate și competente în interiorul Ortodoxiei, care afirmă că perspectiva eshatologică vie și universală, adusă lumii ca dar și cadou de către Biserica Ortodoxă, nu va putea fi valorizată complet decât în măsura în care va fi promovată în mod autocritic și cu pocăință.

Globalizarea reprezintă pentru Ortodoxie o nouă și extrem de violentă provocare, iar ritmul alert al evoluției acestui fenomen pune pe agenda de lucru a Bisericii Ortodoxe câteva teme concrete, ce necesită realizări concrete la modul imperativ, cum ar fi:

- Trecerea de la o figură bisericească, eclesială închisă, ierarhică, autoritară și refractară la una concentrică și participativă, deschisă, atât pe verticala cât și pe orizontala societății.
- Redimensionarea pastorală și teritorială a episcopatului și parohiilor, precum și eliminarea structurilor birocratice intermediare între cler și popor, episcopi, preoți și mireni.
- Revitalizarea liturgică, euharistică și activarea comunitară a parohiilor.
- Integrarea monahismului în ordine spirituală, duhovnicească și culturală, prin introducerea unui program formativ complex pentru ucenici și novici (din punct de vedere ascetic, teologic, tipiconal, ritual dar și umanist).
- Încadrarea și activarea laicilor în viața Bisericii, prin structuri partenoriale, cu o atenție și concentrare specială și semnificativă asupra intelectualilor și problemelor lor specifice.
- Formularea unei concepții sociale, demararea și derularea unor proiecte și programe formative și viabile.
- Modernizarea și restructurarea fundamentală a învățământului superior teologic, pe baza unor concepții clare și dinamice, privind relația și raportul dintre tradiție și modernitate, mistică și politică, despre Ortodoxie și Creștinismul integral, cu aplicare imediată și promptă la Biserică și locul ei în societatea informațională și globală, care nu mai este de mult timp un concept, ci o realitate în devenire.

În încheierea acestui capitol, vom susține că demersul misionar al Bisericii, în contextul acesta secularizant al globalizării, trebuie să cuprindă conceptul conform căruia Biserica nu este în fond, doar comunitatea cu număr mare sau foarte mare de membri ci chiar și cea cu numărul cel mai mic, dar în care sălășluiește mărturia cea duhovnicească despre trăirea în viața noastră a vieții lui Iisus Hristos, cea autentică. „Astfel înțeleasă, misiunea nu este reprezentată de un proiect grandios, asemeni unei caracatițe care cuprinde totul în sine – acesta este de dorit numai pentru a conferi unitate de plan și acțiune sistemului – ci de intervenția în micro, de îndeplinirea misiunii de păstor de suflete și a aceleia de următor al Mântuitorului, calitate pe care o are orice creștin botezat, nu numai clericul și nu numai cei cu anumite răspunderi în Biserică.” Așadar, iată și de aici constatăm faptul că Ortodoxia este o formă de creștinism (nesecularizată în conținutul și fondul ei intrinsec) extrem de rafinată, de nobilă, de fină, pe care puțini o știu astăzi, aprecia sau gusta în profunzimea ei dintru început, lucru pentru care ne rugăm Lui Dumnezeu – Cel în Treime preamărit, să ne ajute și să ne lumineze mințile noastre, cele

acoperite de umbra păcatului și a morții!...

Formarea persoanei, familiei și neamului, opere ale „deschiderii Ortodoxiei spre lume” în și prin Biserică

Voința lui Dumnezeu, care a urmărit prin actul creației să realizeze o comuniune cu făptura pe care El o aduce în existență, nu a putut fi descoperită decât prin zidirea unor ființe care și ele să se împărtășească de fericirea Creatorului lor. Fără să se multiplice la infinit, printr-o risipire a ființei proprii, Dumnezeu – Tatăl creează și alți fii, ceea ce înseamnă că aceștia îi poartă chipul ca și Cel Unul născut din veci, Dumnezeu – Cuvântul. Lucrurile lumii sunt create după anumite „idei” ale înțelepciunii dumnezeiești, însă prototipul este însuși Dumnezeu – Cuvântul. Dumnezeu cugetând veșnic pe Fiul Său creează, potrivit acestui gând și acestei cugetări, prin care se cunoaște pe Sine, o ființă unică, îl creează pe om. Fiul, ca icoană necreată a Tatălui, este un temei al caracterului privilegiat al „omului de a fi în ipostază terestră a lui Dumnezeu”. Alte lucruri mai mari despre crearea omului în paradis și grădina edenului nici nu se pot spune (este de așteptat doar că asemenea cuvinte să le repetăm vorbind despre crearea omului, adică a copilului, în momentul conceperii lui în pântecul matern, ca într-un alt paradis) (Cf. Pr. Prof. Univ. Dr. Ilie Moldovan). În funcție de legătura sa cu Logosul divin, adică cu Dumnezeu – Fiul, omul ajunge și devine el însuși logos al lumii. Cât despre legătura sa cu Sfântul Duh, ne spune Cartea Facerii (Geneza) următoarele: *„Luând Domnul Dumnezeu țărână din pământ a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie”* (Facerea 2, 7). Sfântul Irineu susține, potrivit „suflării divine”, că omul este compus din trei elemente: trup, suflet și Duh Sfânt.. Prezența Sfântului Duh în om îl face persoană. Plinitor al făpturii umane, Duhul împărtășește omului, ca dintr-un izvor neseecat, un dar suprem care este dragostea, omul fiind chemat să crească în viața cea dumnezeiască. Dacă lipsește dragostea, care este viața „în Sfântul Duh”, toate elementele chipului după care este zidit omul se schimonosesc, ne învață sfântul Grigorie de Nyssa.

Prin urmare, omul nu este o ființă autonomă, tocmai pentru că omenitatea lui adevărată se deosebește numai atunci când el (omul) trăiește „în Dumnezeu” și deține sau posedă însușiri și calități dumnezeiești. Faptul de a trăi „în Dumnezeu” îl descoperă pe om participând la o realitate divină personală, care nu-l reduce la o simplă umbră nevolnică și aservită ființial - ontologic subiectului absolut. Divinitatea și dumnezeirea personală – Sfânta Treime, de care este legat omul prin Duhul Sfânt, formează baza și temelia lui spirituală. Pe de altă parte, conform Sfântului Vasile cel Mare, Duhul, care se manifestă în creație, este „Duhul comuniune”. Prin libera sa condescendență, Sfântul Duh se face „persoană” între două euri aflate în relație, așa cum a fost cazul celor doi soți în Paradis sau cum sunt mirele sau mireasa, în Ortodoxie, încununați prin Sfânta Taină a Nunții. (Cf. Pr. Prof. Univ. Dr. Ilie Moldovan). Persoana nu poate fi definită printr-o mișcare, înstrăinare sau emancipare, ci numai prin una de apropiere, unire și unitate în dragoste. Comuniunea nu este o simplă abstracție între o relație dintre indivizii umani, câtă vreme persoana însăși semnifică „expunere”, deschidere către celălalt și comunicare. Eu nu pot deveni un eu autentic, decât raportându-mă la un tu, la un alt eu, adică la o realitate interioară, similară cu a mea și totuși distinctă și diferită sau deosebită. Din punct de vedere religios, adevărata comuniune dintre două euri se dobândește numai în întâlnirea lor comună, într-un Tu transcendent. De fapt, istoria omenirii nu este

inaugurată de un om, ci de către o pereche umană. (Cf. Pr. Prof. Univ. Dr. Ilie Moldovan).

Opera și lucrarea pe care o realizează Sfântul Duh în iconomia Sa nu se limitează și nu se oprește la configurarea și edificarea persoanei umane, ci trece la întocmirea căsătoriei și formarea familiei. Căsătoria este întemeiată pe sfințenia care o conferă Duhul Sfânt perechii umane și poartă numele de castitate, fiind un atribut dintre cele mai importante ale iubirii conjugale, darul însuși al lui Dumnezeu. (Cf. Pr. Prof. Univ. Dr. Ilie Moldovan). Castitatea este un mod existență și viață consfințit pentru veșnicie, care aparține primilor soți, după cum aparține și îngerilor. „Tot ceea ce este puternic, statornic și sigur în sfințenie și toată virtutea care este caracteristică puterilor celor sfinte își are ajutorul lui deosebit în Duhul”. Prin cădere, Adam și-a pierdut, într-un fel, sfințenia, ajungând în robia pasională a unui alt mod de existență, rușinându-se de sine și spunând înaintea lui Dumnezeu: „*sunt gol*” (Facerea 3, 11). Căsătoria creștină este un proces de desfacere și delegare din robia păcatului și de câștigare a vieții neprihănite, care este asemănătoare cu modul existenței îngeresti. Fii ai lui Dumnezeu și fii ai învierii, soții sunt la fel cu îngerii (Luca 20, 36). Câtă vreme trăiesc pe pământ, ei au îndatorirea nașterii de prunci. Prin această menire, ei imită și copiază „faptele” lui Dumnezeu, cum ei înșiși sunt o copie sau o imagine a firii dumnezeiești. Apărată fiind de castitate, iubirea reprezintă în căsătorie o valoare în sine, chiar atunci când devine creatoare, și în special atunci. Ea nu este bună doar pentru că dăruiește viața. Pentru înțelegerea ei trebuie să vedem lucrurile într-o autentică perspectivă ortodoxă: ea dăruiește viața pentru că este bună, pentru că este chip al bunătății trainice eterne, veșnice și nelimitate.

Familia își are originea în iubirea dintre soți. Luând ca punct de plecare persoana, înzestrată cu un eu personal, locul de întâlnire cu absolutul în interiorul aceste conștiințe umane, ca într-un templu, ne dăm seama că în ei sălășluiește conștiința divină, răsună glasul lui Dumnezeu. Prezența unui eu conjugal în tot ceea ce soții gândesc, trăiesc și săvârșesc, în existența lor comună, se descoperă, în primul rând, în asceza propriei iubiri dintre ei. O anume jertfă, căsătoria sacerdotală, cotidiană și neîncetată, adusă pe altarul supremei intimități dintre ei de către eul personal al fiecăruia, face să triumfe un singur „eu”. Acest „eu”, fără să determine fuziunea între cele două persoane din care este constituit, se exprimă pe sine într-o singură ființă conjugală. Din acest mod divin, care leagă cele două persoane laolaltă și le stabilește un nou statut ființial și ontologic, și dintr-o singură privire, menită să contemple tot ceea ce este dumnezeiesc în cer și pe pământ, se întrezărește chipul celui rânduit să fie copilul iubit, unul și același al celor doi soți. În această taină a iubirii conjugale se află originea familiei, pe care o sfințește Nunta, sub nimbul de lumină al Sfântului Duh „în Iisus Hristos și în Biserică”. Ea îi asigură frumusețea și demnitatea. Ea face să fie Noul Ierusalim, cea dintâi alianță a lui Dumnezeu cu oamenii, în ordinea creștină a existenței. Un anume „noi” al părinților, al soțului și al soției, din ziua Nunții, se prelungește, prin puterea harului, într-un „noi” al căminului familial, care, la rândul său, se altoiește pe trunchiul generațiilor precedente și apoi se deschide treptat spre generațiile viitoare, de unul și același lanț de aur al harului dumnezeiesc, persoana, familia și neamul. Asemenea unui univers creat și mărginit, familia creștină poartă în ea un scop nou, având și o plinătate necreată și nemărginită, în situația ei de „*Ecclesia domestica*”, de familie creștină. Desigur, numai în Biserică, numai în unitatea Trupului tainic al Domnului nostru Iisus Hristos, îi sunt împărtășite darurile Sfântului Duh, iar membrii ei sunt chemați să se unească cu Dumnezeu. Familia însă este chemată să intre în „Biserica lui Iisus Hristos”, pentru a fi preschimbata, după

sfârșitul veacurilor, în împărăția veșnică a slavei dumnezeiești și măririi divine. (Cf. Pr. Prof. Univ. Dr. Ilie Moldovan).

De la persoană și familie să trecem acum la neam. Dacă trecerea de la noțiunea de persoană la cea de soț și soție nu întâmpină, în general, nici un obstacol sau vreo dificultate, în schimb, trecerea de la ideea de familie la cea de neam pare a fi mai anevoioasă, mai dificilă. Se pare că persoana și neamul aparțin unor lumi diferite. Nu cumva persoana luptă, prin sufletul ei, care o animă, pentru dobândirea mântuirii, pe când neamul se agață cu disperare de existența lui istorică, fiindu-i zăvorâte porțile Împărăției cerești? Ideea că există un suflet al neamului, după există un suflet al persoanei este greu de acceptat. Căci nu există o conștiință a neamului, de sine stătătoare (ipostatică), cum există una a persoanei. Însă există altceva. Datorită Învierii Domnului nostru Iisus Hristos și a Pogorârii Sfântului Duh, prin care s-a întemeiat Biserica la Cincizecime, drept Împărăție a lui Dumnezeu pe pământ, neamul poate fi văzut în sfera vieții fără de moarte „în Iisus Hristos” și în „Duhul Sfânt”. Sfântul Apostol Pavel ne spune că își „pleacă genunchii înaintea Tatălui Domnului nostru Iisus Hristos, din care își trage numele orice neam în cer și pe pământ” (Efeseni 3, 14 – 15). Așadar, cu ideea nemuririi neamului dispare contradicția care apune persoana neamului și invers. Ceea ce ne atrage, ne ține împreună, ne adună durerile, necazurile și bucuriile în potirul aceluiași destin, este mai mult decât rezultatul unei împreună viețuiri pe acest pământ. Este participare la una și aceeași Împărăție a lui Dumnezeu în lume și dincolo de ea.

Neamul nu este altceva decât o familie care unește în sânul ei nu doar pe cei vii, ci împreună cu ei și pe cei morți. Mântuitorul Iisus Hristos, făcându-se om „întru toate după ascultarea noastră, afară de păcat” (Evrei 4, 15), a devenit cu noi un adevărat frate (Cf. Evrei 2, 11), adică a intrat în marea familie umană, ca și în familia propriu zisă, și s-a solidarizat cu destinul și mizeriile ei, inclusiv cu moartea. Nici chiar prin înălțarea la cer nu a ieșit din această solidaritate, ci, dimpotrivă, i-a dat o nouă putere, asociind pe morți alături de el. În acest fel, el este începutul unei noi umanități, căpetenia existenței creștine, sufletul oricărui neam purtător al numelui Său fiind chiar El, după cum ne spune Sfântul Apostol Pavel: „*Începutul, întâiul născut din morți, ca să fie El Cel dintâi născut în toate*” (Coloseni 1, 18). Marea familie pe care o întemeiază un neam are la origine pe martiri, sfinți, strămoșii, moșii, părinții și frații. Ei sunt singurii adevărați nemuritori, înainte și după adormire, pentru că în viață încă trăiesc cu toată ființa lor în Cel înviat și astfel moartea nu mai are stăpânire asupra lor. (Cf. Pr Prof. Univ. Dr. Ilie Moldovan). În păcat locuiește și se găsește moartea iar în sfințenie sălășluiește nemurirea și viața cea veșnică. Felul în care tot Sfântul Apostol Pavel, raportându-se la darul pe care îl dobândesc credincioșii din parte Sfântului Duh, atât pe pământ, cât și dincolo de mormânt. „*Dacă Duhul Celui ce a înviat pe Iisus din morți locuiește în voi, Cel ce a înviat pe Hristos Iisus din morți va face vii și trupurile voastre cele muritoare, prin Duhul Său care locuiește în voi*” (Romani 8, 11). Fără puterea de care s-au învrednicit Sfinții după trecerea lor la cele veșnice și nașterea lor în viața cea cerească și veșnică, fără intervenția lor în viața urmașilor de pe pământ, nu am putea vorbi despre un mod dumnezeiesc care îi leagă pe cei vii de cei morți (și invers), îi face catene ale istoriei, precum îi și consacră în unități de sus, mijlocindu-le o viață veșnică. Sfinții sunt stâlpii existenței neamului. Tot la fel și strămoșii, moșii, părinții și frații. Apoteoza de care se bucură în viața veșnică Sfinții și Părinții este însăși apoteoza neamului. Descoperirea imaginii cetății Noului Ierusalim, cuprinzând în ea „slava și cinstea neamurilor”

(Apocalipsa 21, 26), este un simbol al unei universalități creștine care nu desființează neamurile ci, dimpotrivă, le consacră, confirmă și consolidează. Cetatea sfântă care le unește „*nu are trebuință de soare, nici de lună ca să o lumineze, căci slava lui Dumnezeu a luminat-o și făclia ei este Mielul*” (Apocalipsa 21, 23), fiind cetatea marii familii a unei omeniri îndumnezeite și înveșnicite. „Lumina” în care „vor umbla neamurile” nu poate fi decât una și aceeași cu cea care a strălucit la Cincizecime peste ucenici, iar aprinderea Duhului Sfânt a adus cu sine formarea noilor popoare creștine (Faptele Apostolilor 2, 6). Ce ar mai putea să însemneze o societate a globalizării fără lumina cerească a Sfântului Duh? Fără slavă și fără cinste?! Societatea ce urmărește cu totul altceva decât strălucirea Noului Ierusalim. Dar să nu anticipăm. (Cf. Pr. Prof. Univ. Dr. Ilie Moldovan).

Numai aflându-se ca mădular și membru al Trupului tainic și mistic al Domnului nostru Iisus Hristos, neamul rânduit de Dumnezeu să-I reprezinte în istorie gândul și dorința sau vrerea este adevărat neam, fiindcă se eliberează de păcat și de moarte și astfel „nici porțile iadului nu-l pot birui”. De fapt, Sfânta Biserică este atât pentru persoană cât și pentru neam un laborator dumnezeiesc în care se înnoiește, se îmbospățează și se întărește neîncetat conștiința cuprinderii vieții într-un plan providențial și se câștigă certitudinea Învierii. În planul dumnezeiesc, neamul se află în drum spre Ierusalimul ceresc cu Iisus Hristos Domnul, iar cucerit de învierii își descoperă simțirea propriei sale nemuriri. Oare globalizarea nu are drept țintă, în mod explicit, tocmai dispariția lui din istorie? Dar iarăși nu este pregătită această dispariție prin surparea vieții personale a omului și prin suprimarea integrității familiei creștine?...”

În loc de concluzii și încheiere: Biserica și lumea – coordonate ale unui ecumenism autentic în viziunea ortodoxiei apologetice și misionare

În toate denomiuniunile creștine, teologia raporturilor dintre Biserică și lume se pare a fi în plină reevaluare. Marea diversitate a opiniilor, susținute de pe cele mai diferite poziții, nu împiedică o concentrare a tuturor atitudinilor în expresia comună a solidarității Bisericii cu lumea zilelor noastre, cu viața și frământările ei, așa cum s-a dovedit acest adevăr la diverse ocazii și reuniuni sau întâlniri ecumenice, bunăoară la conciliul Vatican II, la Geneva (1966), Nyrobi (1967 și 1971), precum și la Uppsala (1968). Deși convingerea profundă că frățietatea și fraternitatea creată de Duhul Sfânt, în și prin Biserică, se extinde dincolo de frontierele ei, ar putea constitui un punct important, câștigat de mișcarea unionistă contemporană, ea rămâne încă departe de perceperea ei. O nouă era și epocă harismatică, pe care este în măsură să o inaugureze ecumenismul prin prezența în această eră a Bisericii dreptmăritoare, ar avea ca normă solidaritatea Bisericii cu oikumena, în care este percepută și văzută în Ortodoxie. Prezența Duhului în lume creează o comunitate ce cuprinde, într-un anumit fel, întreaga obște care caută pacea și adevărul, trăind prin harul dumnezeiesc și formând din punct de vedere potențial, un popor al lui Dumnezeu. Misiunea Bisericii Creștine și Ortodoxe nu este de a se izola și de a regăsi în această atitudine, ci de a descoperi chiar în lume lucrările Duhului Sfânt. „Creștinii sunt chemați de Dumnezeu la împlinirea unei misiuni în lume și ascultarea față de această chemare înseamnă participarea deplină la viața lumii, s-a spus la Geneva. Nu ajunge pentru creștini să se străduiască să-și mântuiască sufletele și să-și îmbunătățească caracterul moral individual și personal, ci încadrarea lor în viața concretă a societății trebuie să însemneze „o participare conștientă, plină de răspunde și responsabilitate”.

Această conștiință este și ea rezultatul presimțirii prezenței harului mântuitor. De aceea, *Biserica* este înțeleasă azi tot mai mult ca o comunitate de slujire, potrivit (pre)vederilor statornicite chiar de ecumenismul actual. *Biserica Ortodoxă* trebuie să dovedească o atitudine slujitoare, să acționeze în lume de dragul lumii.

Unitatea dintre slujirea pe care *Biserica* o are față de Dumnezeu și slujirea ce o are față de oameni este stabilită nu pe o simplă coordonare a acestor două slujiri în viața creștină, ci pe slujirea Duhului. Invocând venirea Sfântului Duh pentru toți oamenii și dăruindu-i-se voinței lui, *Biserica* slujește implicit lui Dumnezeu și primește cu laudă și recunoștință, slujirea Lui pentru întreaga suflare. „Prin doxologia noastră celebrăm diaconia lui Dumnezeu. Diaconia noastră își are sursa vitală în doxologie. Noi slujim oamenii dovedindu-le că slujirea lui Dumnezeu le este folositoare în mod real, participând la această slujire a lui Dumnezeu pentru oameni”. Vorbind, din punct de vedere ortodox, prin diaconia Duhului, *Biserica* devine și o comunitate de slujire, pe lângă faptul că este o comunitate de credință și cult. „*Roada Duhului este dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine, credința, blândețea, înfrânarea, curăția*” – ne învață Sfântul Apostol Pavel (Galateni 5, 22 – 23). Exigența angajamentului bisericii la preocupările vremii, cum sunt acelea ale realizării dreptății sociale, dezarmării, instaurării unei păci trainice și durabile în lume, înlăturării rasismului și discriminării de orice fel etc., a fost ridicată de acum, la gradul de principiu al ecumenismului. Această linie de recomandare, îndrumare și orientare, însă, trebuie să izvorască din sursa inepuizabilă și nesfârșită a prezenței duhului Sfânt, care nu părăsește niciodată zidirea, creația sau făptura.

Deschiderea *Bisericii Ortodoxe* față de lumea contemporană este legată de ideea că o supremă binecuvântare cerească însoțește aspirațiile profund umane de dreptate și economie socială, de pace între oameni și popoare. Însă această deschidere nu înseamnă că *Biserica* se identifică cu lumea, așa după cum am mai văzut, pe parcursul acestui studiu. Afirmarea unei răspunderi și a unei responsabilități supreme față de lume decurge și derivă, într-adevăr, dintr-o unitate care nu exclude o deosebire a *Bisericii* față de oikumena. Sfântul Duh își descoperă puterea în numele lui Iisus Hristos, în numele întrupării Lui reale și efective, de aceea înnoirea lumii vine de la Duhul prin *Biserica*, adică printr-o comunitate distinctă, creată de Dumnezeu cu scopul de a ne cuprinde în ea pe toți. Umanitatea lui Iisus Hristos este mai întâi de toate umanitate răscumpărată și sfințită de Duhul Sfânt, dar această ipostază și postură face ca *biserica* să nu poate fi nici identificată cu umanitatea în general și nici deosebită de ea. Așa după cum mai spus, *Ecclesia este pomul vieții în mijlocul lumii* (Cf. Apocalipsa 22, 1 – 2). Depinzând în întregime de lucrarea Duhului Sfânt, *Biserica* aparține tuturor oamenilor și tuturor veacurilor. Ea nu se închide în circuitul lucrării sale sacramentale, ci cuprinde creația în manifestarea însăși a tainei lui Iisus Hristos, fără să lase vreo confuzie, contopire sau disociere între natural și supranatural. „*După cum voia lui Dumnezeu este o înfăptuire și ea se numește lume, zice Sfântul Clement din Alexandria, tot la fel intenția Sa este mântuirea oamenilor și ea se numește Biserica*”.

Drept urmare, ca o concluzie, vom susține că, potrivit tradiției, spiritualității și viziunii ortodoxe, *Biserica* nu are un caracter cosmocentric, deoarece ea se definește în funcție de categoriile transcendente ale „altei lumi”. De aceea, menirea *Bisericii* nu este să organizeze lumea ci menirea și misiunea ei este să redea lumii dimensiunea ei sofianică, ecumenică, cu alte cuvinte, să fie cu adevărat o *Biserica* slujitoare. Este sigur,

însă, că ceea ce se înțelege prin „lumea modernă” este altceva decât ceea ce este în *Ortodoxie* înseamnă lumea drept creație a lui Dumnezeu.

Din punct de vedere al modului în care este concepută lucrarea Duhului Sfânt, în general, și al participării făpturii la viața dumnezeiască, în special, se ivesc anumite diferențieri, deosebiri și divergențe confesionale ce au ca urmare păreri diferite cu privire la raportul Bisericii cu lumea. Pnevmatologia apuseană nu poate face o distincție între ființa și lucrarea Duhului Sfânt, de aceea nu poate admite nici îndumnezeirea firii create și nici relația de solidaritate organică și ontologică dintre biserică și lume. Concepute în mod dualistic, Biserica și oikumena forjează două planuri paralele și separate, unite printr-o simplă coordonare a celor două dimensiuni: transcendența și imanența. Nu întâmplător școlile teologice protestante au căzut în una din cele două extreme, fie în extrema care afirmă transcendența totală a lui Dumnezeu, cum este teologia dialectică, fie în extrema liberală, care confundă pe Dumnezeu cu lumea. Necunoașterea sau ignorarea rădăcinilor veșnice și eterne ale lumii în energiile divine ale Sfintei Treimi, precum și nesocotirea harului sfințitor, ca putere lucrătoare în lume, care produce o schimbare și o transformare reală în prezent, au făcut ca teologia protestantă tradițională să acorde prea puțină atenție semnificației sociale a mântuirii, relației Bisericii cu lumea, oikumena.

Și totuși, în pofida multor divergențe și deosebiri interconfesionale, ni se confirmă o concluzie și o constatare de bun augur: intrarea Bisericii dreptmăritoare în mișcarea ecumenică, în această ipostază a *Ortodoxiei apologetice și misionare* este legată de credința și convingerea că prin influența și înrâurirea ei orice comunitate creștină istorică, care și-a pierdut integritatea adevărului, pentru că s-a sustras lucrării Duhului Sfânt, se poate deschide din nou iluminării Lui, intrând într-un proces de regenerare spirituală și recapitulare ori recuperare duhovnicească și depărtându-se de schisma și erezia care i-a dat naștere. Elementele autentic creștine din această comunitate, nu prin ele însele, ci datorită înrâuririi și influenței ortodoxe, pot depăși intenția eretică inițială și prin accesul pe care credincioșii comunității respective îl la Iisus Hristos, prin intermediul și mijlocirea sfântului Duh, pot ajunge să producă, într-un plan de convertire la *Ortodoxie*, un creștinism care să dea dovadă de viață nouă.

Prin urmare, din toate considerațiile pe care le-am prezentat în cuprinsul de expunerii de față reiese cu evidență și deplină certitudine un puternic și mare adevăr care definește însăși esența *Ortodoxiei apologetice și misionare*. Așadar, *Biserica noastră dreptmăritoare* are capacitatea și posibilitatea să prezinte o înțelegere adâncă și profundă a solidarității sale cu lumea, fiindcă ea privește relația și raportul dintre sfânt și profan din perspectiva și în lumina credinței sale despre îndumnezeirea omului și transfigurarea creației. Creația sau făptura fiind introdusă într-o sferă net superioară și dumnezeiască, care nu este numai pregătirea, ci însăși luarea în stăpânire de pe acum a realității Învierii lui Iisus Hristos, este introdusă, de fapt, într-o formă a Împărăției lui Dumnezeu. În înaintarea progresivă spre starea de desăvârșire, creația este scaldată și răsfățată de incandescența divină, care iradiază dintr-un centru mai presus de ea. Datorită acestei gândiri, *Biserica Ortodoxă* și-a înțeles menirea și misiunea de a se descoperi pe sine drept organ al Sfântului duh întru împlinirea operei mântuitoare a lui Iisus Hristos, o vrednicie marcată de o responsabilitate supremă

În acest sens a avut întotdeauna și o abordare și înțelegere reală a unității creștine generale, pe care își întemeiază ecumenismul ei concret și practic. Certitudinea ei, de asemenea supremă, este „arvuna Duhului”, chezașia faptului că Dumnezeu a întemeiat-o

și-i conferă în toate vremurile și timpurile o unitate dumnezeiască reală și văzută, cu scopul de a comunica, prin ea, El însuși cu toți oamenii din această lume. De aceea împlinirea visului de aur, spre care aspiră și năzuiește creștinătatea de astăzi, nu poate veni din lumea cauzelor naturale, ci numai de la Dumnezeu, El însuși prezent în lucrarea Sa în Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolică Biserică, cea adevărată.

Așadar, *Ortodoxia* este taina Întrupării lui Dumnezeu și a dumnezeirii omului, dacă ar fi să dau o definiție scurtă. Este credința care dă mărturie despre faptul că Dumnezeu se întrupează, dar se întrupează ca să ne ridice pe noi la bogăția harului și la bogăția dumnezeirii Lui. Aceasta face și specificul său dogmatic, liturgic și duhovnicesc.

În încheiere, vom susține că demersul misionar al *Bisericii* trebuie să cuprindă conceptul conform căruia Biserica nu este în fond, doar comunitatea cu număr mare sau foarte mare de membri ci chiar și cea cu numărul cel mai mic, dar în care sălășluiește mărturia cea duhovnicească despre trăirea în viața noastră a vieții lui Iisus Hristos, cea autentică. „Astfel înțeleasă, misiunea nu este reprezentată de un proiect grandios, asemeni unei caracatițe care cuprinde totul în sine – acesta este de dorit numai pentru a conferi unitate de plan și acțiune sistemului – ci de intervenția în micro, de îndeplinirea misiunii de păstor de suflete și a aceleia de următor al Mântuitorului, calitate pe care o are orice creștin botezat fie el și tânăr, nu numai clericul și nu numai cei cu anumite răspunderi în Biserică” Prin urmare, constatăm și de aici, faptul că *Ortodoxia* este o formă de creștinism (nesecularizată în conținutul și fondul ei intrisec) extrem de rafinată, de nobilă, de fină, pe care puțini o știu astăzi, aprecia sau gusta în profunzimile ei dintru început, lucru pentru care ne rugăm Lui Dumnezeu – Cel în Treime preamărit, să ne ajute și să ne lumineze mințile noastre, cele acoperite de umbra păcatului și a morții!...

Rezumat

Studiul de față dorește să aducă în atenția tuturor celor interesați importanța *Bisericii Ortodoxe și a Ortodoxiei apologetice și misionare* în viața noastră spirituală și duhovnicească, a dreptărilor creștini, care avem convingerea, credința și încredințarea că, aflându-ne în *Biserică*, locuim și sălășluim în „Cetatea pe care nici porțile iadului nu o vor birui”...

Întemeiată fiind pe credința Sfinților Apostoli, martori oculari ai Învierii Domnului nostru Iisus Hristos, Biserica rămâne pentru totdeauna apostolică, propovăduirea, mărturia și mărturisirea lucrării și activității lui Iisus Hristos pe pământ: „*Iată Eu sunt cu voi, în toate zilele, până la sfârșitul veacurilor*” (Matei 28, 20). Pe această stâncă a Adevărului Bisericii ne-a zidit și pe noi, întru *Ortodoxie*, Sfântul Apostol Andrei. De aceea, „stâncă” este și credința noastră, „Legea strămoșească”, în sensul în care Adevărul ei îl cuprinde pe Iisus Hristos: „Eu sunt Adevărul, Calea și Viața”, ne-a spus Mântuitorul nostru Iisus Hristos (Ioan 14, 6). Prin urmare, pe de-o parte, adevărul credinței noastre este piatră, este stâncă existenței și rezistenței noastre omenești, este loialitatea și fidelitatea Dumnezeului Celui Viu, pe care omul se poate sprijini cu toată încrederea și nădejdea, dar, pe de altă parte, este și „ca un semn care va stârni împotriviri” (Luca 2, 34). Este tocmai ceea ce urmează în istorie a săvârși Sfântul Duh, îndrumând și călăuzind omenirea spre „tot adevărul”, dar și „*va vădi lumea de păcat și de dreptate și de judecată*”.

Prin urmare, din toate considerațiile pe care le-am prezentat în cuprinsul de

expunerii de față reiese cu evidență și deplină certitudine un puternic și mare adevăr care definește însăși esența *Ortodoxiei apologetice și misionare*. Așadar, *Biserica noastră dreptmăritoare* are capacitatea și posibilitatea să prezinte o înțelegere adâncă și profundă a solidarității sale cu lumea, fiindcă ea privește relația și raportul dintre sfânt și profan din perspectiva și în lumina credinței sale despre îndumnezeirea omului și transfigurarea creației. Creația sau făptura fiind introdusă într-o sferă net superioară și dumnezeiască, care nu este numai pregătirea, ci însăși luarea în stăpânire de pe acum a realității Învierii lui Iisus Hristos, este introdusă, de fapt, într-o formă a Împărăției lui Dumnezeu. În înaintarea progresivă spre starea de desăvârșire, creația este scaldată și răsfățată de incandescența divină, care iradiază dintr-un centru mai presus de ea. Datorită acestei gândiri, *Biserica Ortodoxă* și-a înțeles menirea și misiunea de a se descoperi pe sine drept organ al Sfântului duh întru împlinirea operei mântuitoare a lui Iisus Hristos, o vrednicie marcată de o responsabilitate supremă.

În acest sens a avut întotdeauna și o abordare și înțelegere reală a unității creștine generale, pe care își întemeiază ecumenismul ei concret și practic. Certitudinea ei, de asemenea supremă, este „arvuna Duhului”, chezașia faptului că Dumnezeu a întemeiat-o și-i conferă în toate vremurile și timpurile o unitate dumnezeiască reală și văzută, cu scopul de a comunica, prin ea, El însuși cu toți oamenii din această lume. De aceea împlinirea visului de aur, spre care aspiră și năzuiește creștinătatea de astăzi, nu poate veni din lumea cauzelor naturale, ci numai de la Dumnezeu, El însuși prezent în lucrarea Sa în Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolică Biserică, cea adevărată.

Așadar, *Ortodoxia* este taina Întrupării lui Dumnezeu și a dumnezeirii omului, dacă ar fi să dau o definiție scurtă. Este credința care dă mărturie despre faptul că Dumnezeu se întrupează, dar se întrupează ca să ne ridice pe noi la bogăția harului și la bogăția dumnezeirii Lui. Aceasta face și specificul său dogmatic, liturgic și duhovnicesc.

În încheiere, vom susține că demersul misionar al *Bisericii* trebuie să cuprindă conceptul conform căruia *Biserica* nu este în fond, doar comunitatea cu număr mare sau foarte mare de membri ci chiar și cea cu numărul cel mai mic, dar în care sălășluiește mărturia cea duhovnicească despre trăirea în viața noastră a vieții lui Iisus Hristos, cea autentică. „Astfel înțeleasă, misiunea nu este reprezentată de un proiect grandios, asemeni unei caracatițe care cuprinde totul în sine – acesta este de dorit numai pentru a conferi unitate de plan și acțiune sistemului – ci de intervenția în micro, de îndeplinirea misiunii de păstor de suflete și a aceleia de următor al Mântuitorului, calitate pe care o are orice creștin botezat fie el și tânăr, nu numai clericul și nu numai cei cu anumite răspunderi în *Biserică*.” Prin urmare, constatăm și de aici, faptul că *Ortodoxia* este o formă de creștinism (nesecularizată în conținutul și fondul ei intrinsec) extrem de rafinată, de nobilă, de fină, pe care puțini o știu astăzi, aprecia sau gusta în profunzimea ei dintru început, lucru pentru care ne rugăm Lui Dumnezeu – Cel în Treime preamărit, să ne ajute și să ne lumineze mințile noastre, cele acoperite de umbra păcatului și a morții!...

Drd. Stelian Gomboș

